Flevoland: bodem en water interessante combinatie

Het Deltaplan Agrarisch Waterbeheer van LTO Nederland zet in op een verbetering van de waterkwaliteit, beheersing van de waterkwantiteit en beschikbaarheid van genoeg zoet water. Drie organisaties in de provincie Flevoland betrekken de bodem in dit plan. Teler Marcel Nijenhuis en toezichthouder/adviseur Bert van den Bosch van het waterschap lichten de stand van zaken toe.

Tekst: Arie Dwarswaard
Fotografie: René Faas

Marcel Nijenhuis (links) en Bert van den Bosch: 'Bodem helpt bij aanpak water'

Serie Bodem

Dit is het tweede artikel van de in het vorige nummer van Bloembollen-Visie gestarte derde serie over bodem. De afgelopen maanden zijn er dermate veel ontwikkelingen geweest, dat een nieuwe serie de moeite waard is. In de serie bodem komen ondernemers, onderzoekers en instanties aan het woord over diverse aspecten van bodem.

Eind september is het voor Nederlandse begrippen droog. In Flevoland draaien zelfs volop beregeningshaspels om de te rooien percelen met aardappelen eerst maar even nat te maken. De kans op harde kluiten die stootblauw kunnen veroorzaken, neemt dan in ieder geval af.
In hoeverre zo'n lange droge periode in september is toe te schrijven aan bijvoorbeeld de klimaatverandering, is moeilijk te zeggen. Dat geldt wel voor de intensiteit van de neerslag. Als het regent, vallen er per keer grotere hoeveelheden dan tien jaar geleden. Met de natte juni nog vers in het geheugen weet menig bollenteler hoe dat kan uitpakken. Naast de waterkwantiteit is er nog de zorg voor de waterkwaliteit. Al sinds de jaren zeventig van de vorige eeuw is de boodschap van waterschappen en overheid helder: het oppervlaktewater moet schoner.
Waterkwantiteit en -kwaliteit komen samen in het Deltaplan Agrarisch Waterbeheer, een initiatief van LTO Nederland waarbij de gehele agrarische sector zich gaat inspannen om in de eigen regio hier mee aan de slag te gaan. LTO Noord in Flevoland zocht hiervoor contact met twee organisaties: Provincie en Waterschap Zuiderzeeland. Begin 2014 werd een samenwerkingsovereenkomst ondertekend. Vanaf die tijd vinden er tal van activiteiten plaats. In Flevoland hebben de drie partijen gekozen voor een heldere aanpak: het Actieplan Bodem & Water Flevoland. Hierbij wil LTO de waterkwaliteit en –kwantiteit aanpakken via onder meer de bodem.

ZORG OM BODEM

Vanuit Waterschap Zuiderzeeland zijn verschillende medewerkers betrokken bij het actieplan, waaronder toezichthouder/adviseur Bert van den Bosch. Bloembollenteler en akkerbouwer Marcel Nijenhuis uit Espel volgt het project waar nodig. Van den Bosch legt uit waarom in Flevoland op de bodem wordt ingezet als het gaat om waterkwantiteit. "We zien dat buien extremer worden. Het is voor ons als waterschap belangrijk om de watersystemen toch op orde te hebben. Omdat er soms in korte tijd meer neerslag valt, is het zaak om de waterbergende capaciteit op peil te houden. Wij doen dat door bijvoorbeeld tochten te verbreden. Daarnaast stimuleren wij agrariërs om hun eigen kavelsloten te verbreden. Die sloten zijn vaak meer dan zestig jaar geleden gegraven en zijn niet meer berekend op de wensen en eisen van nu. Daarnaast kunnen de agrarische ondernemers in Flevoland zorgen voor een goede conditie van de bodem. Hoe beter die is, hoe meer waterbergend vermogen de grond heeft."
Nijenhuis teelt 90 hectare bloembollen en 50 hectare akkerbouwproducten en heeft ongeveer de helft van die grond in eigendom. "Ik doe er alles aan om mijn eigen grond en de grond die ik huur in een goede conditie te houden. Toch zie ik dat de kwaliteit van de grond terugloopt. We hebben geen winters meer, waardoor de bodemstructuur niet meer herstelt. Tegelijkertijd is de herfst steeds vaker nat, waardoor de kans op verslemping alleen maar toeneemt. Het op peil houden van het organischestofgehalte lukt, maar ook niet meer dan dat. Ik teel groenbemesters, maar de regelgeving op het gebied van mest en mineralen maakt het toedienen van bijvoorbeeld stikstof aan groenbemesters niet gemakkelijk. Het is echt een kwestie van heel erg goed rekenen of je daar nog stikstof toe kunt passen. En die stikstof heeft een groenbemester nu eenmaal nodig voor een optimaal resultaat. Dat gegeven beperkt mij om de kwaliteit van mijn grond op peil te houden."
Zuiderzeeland werkt als het om organische stof gaat aan een mogelijke oplossing. Van den Bosch: "Wij maaien elk jaar de watergangen en dijken en dat levert per jaar 12.000 ton biomassa op. Dat gaat nu vaak de Flevopolder uit. In het project Biomassa gaan we na of we dit materiaal niet in de polder kunnen composteren, waarna het weer terug kan naar het land van de agrariërs."
Zelf zou Nijenhuis ook graag zijn organisch bedrijfsafval willen laten composteren. "Ik heb het een aantal jaren laten vergisten, maar dat is nu economisch gezien niet meer interessant. Er zit bij Lelystad wel een composteerbedrijf waar ik compost kan kopen, maar helaas wil hij mijn afval niet hebben. Dat vind ik jammer."
Hij wijst erop dat de agrarische sector in Flevoland het grootste deel van het landschap beheert, en dat beheer ook zelf betaalt, maar dat daar steeds meer lasten tegenover staan. "Wij zijn wel de betalers van belastingen en waterschapslasten. Vervolgens vraagt de maatschappij steeds meer van ons, de ene regel of aanscherping van eisen is nog niet gerealiseerd of er komen al weer nieuwe aan. Ik verkoop nog steeds voor dezelfde prijs bollen als ruim dertig jaar geleden, maar de maatschappelijke en politieke eisen voor onze producten zijn wel erg veranderd, waarbij onze kosten veel hoger geworden zijn om dat te realiseren. Wanneer is de grens bereikt wat wij als ondernemers aankunnen en accepteren wij dit allemaal nog? Dat houdt steeds meer ondernemers bezig. Is het ondernemerschap nog wel de moeite waard als er steeds meer dingen moeten. Ik bespeur bij collega's en mezelf een groeiende weerstand tegen telkens weer nieuwe regels, eisen en maatregelen."

DRAINAGE

Een van de onderdelen van het Actieplan Bodem & Water is het graven van profielkuilen. Van den Bosch: "Dat draait op dit moment. Hierbij gaan agrarische buurmannen en een bodemdeskundige het veld in, spitten een profielkuil en kijken wat er aan de bodem schort. Nijenhuis heeft dat zelf ook gedaan. "Het is altijd goed om te kijken wat je tegenkomt. Omdat je het met een paar mensen doet, geeft het altijd discussie over wat je wel en wat je niet kan doen. Ga je een storende laag breken door een diepwoeler in te zetten? Pak je diepe kwel aan met een andere manier van draineren? Ga je dieper draineren en gebruik je zand om de drain of niet? Daar kun je het met elkaar over hebben."
Van den Bosch wijst op de zogenoemde peilgestuurde of systeemgerichte drainage waarmee in dit project ervaring wordt opgedaan. Agrariërs kunnen de grondwaterstand zelf actief sturen. Dit biedt kansen voor het optimaliseren van productieomstandigheden en het aanpakken van waterproblemen: verlagen snelheid bodemdaling, minder wateroverlast, verbetering bodemstructuur, verbeteren zoetwatervoorziening en verbetering waterkwaliteit.
Een betere bodemkwaliteit/-structuur zorgt voor minder af- en uitspoeling van gewasbeschermingsmiddelen en meststoffen Het draagt hiermee bij aan het behalen van de doelen die zijn gesteld vanuit de Kaderrichtlijn Water (KRW), dat weer aan de basis heeft gestaan van het Deltaplan Agrarisch Waterbeheer. "Met een groep ondernemers zijn we in Groningen wezen kijken op bedrijven die daar ervaring mee hebben opgedaan."

SCHOON WATER

Het uiteindelijke doel van het actieplan is om niet alleen de hoeveelheid water beter te beheersen, maar ook de waterkwaliteit verder te verbeteren. Vanuit het Actieplan Bodem & Water Flevoland is hiervoor onder meer het project Erfemissiescans Flevoland ingezet. Volgens Van den Bosch levert dat in veel gevallen vooral de nodige bewustwording op bij de deelnemende agrariërs. "Vooral waar het gaat om het schoonspoelen van de veldspuit op het erf realiseren ondernemers zich vaak niet hoe via die route gemakkelijk gewasbeschermingsmiddelen in het oppervlaktewater kunnen komen."
Nijenhuis heeft de erfemissiescan nog niet gezamenlijk met zijn middelenadviseur ingevuld, maar heeft de afgelopen jaren al wel diverse maatregelen genomen, ook in overleg met Zuiderzeeland. "Voor het schoonspuiten van alle machines en het vullen en reinigen van de veldspuit heb ik een nieuwe was- en vulplaats aangelegd. Al het water dat daar neerkomt, stroomt via roosters naar het spoelbassin en komt niet in de sloot. Ook elders op mijn erf vang ik het regenwater en afvalwater op. Voor het spoelen van bloembollen gebruik ik een geheel gesloten systeem met drie spoelbassins. Het laatste bassin gebruik ik voor het naspoelen, zo schoon is dat. De kwaliteit van dat water is zo goed, dat onze Poolse medewerkers erin vissen, de kikkers in de zomer zitten te kwaken, en de ijsvogel al meermalen hier is gespot door een buurvrouw die alles van vogels weet. Kortom, een prachtig klein natuurgebiedje op mijn erf."